

บทที่ 1

บทนำ

ประเทศไทยมีกล้วยไม้พื้นเมืองหรือกล้วยไม้ป่าที่สำรวจพบแล้วมากถึง 177 สกุล 1,157 ชนิด (อบจันท์, 2543) จากจำนวนกล้วยไม้ที่พบกันแล้วทั่วโลก 25,000 ชนิด (Dressler, 1981) และยังคงมีรายงานการพบกล้วยไม้ใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งกล้วยไม้ดิน (terrestrial orchids) ในประเทศไทยนับว่ามีความหลากหลายค่อนข้างสูง เนื่องจากมีภูมิประเทศและภูมิอากาศเอื้ออำนวยต่อการเจริญเติบโตของกล้วยไม้ดินเหล่านั้น

กล้วยไม้ดินว่านจูงนางอยู่ในสกุล *Geodorum* เป็นกล้วยไม้ดินที่พบทั่วไปในป่าผลัดใบ ป่าผลัดใบชื้น ป่าดิบเขา และป่าดิบชื้นทั่วไป (สลิลและนฤมล, 2545; สวนพฤกษศาสตร์ฯ, 2543; อบจันท์, 2543) ในประเทศไทยมีอยู่ประมาณ 7 ชนิด (Seidenfaden, 1983) จากการสำรวจป่าบริเวณศูนย์วิจัย สาคิตและฝักอบรมการเกษตรแม่เหียะ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และบริเวณใกล้เคียง พบว่ามีว่านจูงนางขึ้นอยู่จำนวนมาก จากรายงานการศึกษากล้วยไม้ดินในประเทศไทยโดยเฉพาะด้านนิเวศวิทยามีน้อยมากเมื่อเทียบกับกล้วยไม้ในกลุ่มอื่น อาจเป็นเพราะการมีระยะการปรากฏของใบ ดอกและฝักเหนือดินเพียงบางฤดูกาลในรอบปีเท่านั้น และแม้ว่ากล้วยไม้ดินมีอยู่เกือบทุกพื้นที่ป่าของประเทศทั้งป่าผลัดใบและไม้ผลัดใบ แต่ความเป็นจริงนั้นกลับไม่ได้มีจำนวนประชากรหนาแน่นเหมือนกับพืชชนิดอื่นๆ การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมหรือป่าอันเป็นถิ่นอาศัยส่งผลให้จำนวนกล้วยไม้ดินลดลง หลายชนิดสูญหายไปในระยะเวลานับร้อยปี ประกอบกับปัจจุบันกล้วยไม้ป่ากำลังถูกคุกคามอย่างหนักเนื่องมาจากความนิยมนำมาปลูกกันอย่างกว้างขวาง และปัญหาการลักลอบเก็บกล้วยไม้ป่าในพื้นที่ป่าสงวนและป่าอนุรักษ์เพื่อส่งออกให้แก่ักสะสมกล้วยไม้ การส่งเสริมการคัดพันธุ์กล้วยไม้ให้เป็นพืชประดับและพืชตัดดอกทำให้ความต้องการกล้วยไม้พันธุ์ป่าเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากมีความทนทานต่อโรคและสวเลย์แปลกตา โดยแนวทางการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างยั่งยืนนั้นควรให้ทรัพยากรเหล่านั้นคงอยู่ตามธรรมชาติเพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศ (พรวิวรรณ, 2550) ดังนั้นในการวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาปัจจัยทางกายภาพและชีวภาพต่อการเจริญเติบโตของกล้วยไม้ดินสกุลว่านจูงนาง (*Geodorum*) ในป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรัง บริเวณศูนย์วิจัย สาคิตและฝักอบรมการเกษตรแม่เหียะ ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ - ปุย ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการศึกษาความหลากหลายชนิด ลักษณะทางสัณฐานวิทยา นิเวศวิทยาบางประการและรูปแบบการกระจายตัวของกล้วยไม้ดินสกุลว่านจูงนางเพื่อให้ได้ข้อมูล

พื้นฐานในการจัดการด้านการอนุรักษ์และอาจเป็นแนวทางในการพัฒนาถ้วยไม้ดินสกลว่านสูง
นางเพื่อใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจต่อไป